

вень здоров'я дітей не погіршиться, а можливо, й покращиться.

Ефект музики полягає у своєрідному акцентуванні на певних моментах, подіях і ситуаціях у житті людини, посилює їх емоційне сприймання і продукує особливе ставлення до них. Музика стимулює нервові центри, від тональності та сили звуків залежать серцевий ритм і робота органів дихання, живлення тканин організму тощо.

Перспективним вважаємо окреслення впливів музичних творів на інструментів на стан здоров'я суб'єктів освітнього процесу з урахуванням особливостей психо-фізіологічного стану людського організму.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Горяна Л.Г. Інтеграція підготовки педагогічних працівників до управління створенням здоров'язбежувального середовища в системі післядипломної педагогічної освіти // Вища освіта України: ризики, сподівання, успіхи : монограф. / редкол. : Євтух М.Б., Горяна Л.Г., Терентьєва Н.О. – К. : Інтерсервіс, 2015. – С. 167–199.
2. Нортон Д. Квадривиум / Д. Нортон // *Alma Mater*. – 2003. – № 2. – С. 42–48.
3. Стратегія сталого розвитку: Підручник / [Боголюбов В.М., Клименко М.О., Мельник Л.Г., Пилипенко В.А., Клименко Л.В.]; За ред. В.М. Боголюбова. – Херсон : Олді-Плюс, 2012. – 446 с.
4. Терентьєва Н.О. Вища (університетська) освіта: становлення і розвиток : [навчально-методичний посібник] / Н.О. Терентьєва. – Черкаси, 2005. – 191 с.

УДК 373.3(477.87)«1991/2011»

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЧАТКОВИХ ШКІЛ У ЗАКАРПАТТІ (1991–2011 РР.)

Фізеші О.Й., д. пед. н., доцент,
декан педагогічного факультету,
доцент кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти
Мукачівський державний університет

Ефективність діяльності освітніх закладів залежить від низки умов: суспільно-політичних, соціально-економічних, культурних, які визначають загальну спрямованість та стратегію освітньої політики конкретної держави. Зі здобуттям Україною незалежності «нове дихання» отримала освіта, яка на змістовому рівні повернулася до витоків української народної педагогіки, до найкращих надбань європейської та світової педагогічної науки. Разом із тим низка складних соціально-економічних чинників, які сформувалися протягом першого десятиліття незалежності України, призвела до скорочення освітніх закладів та кількості школярів у школах Закарпаття. У статті розглянуто тенденції діяльності початкових шкіл – досягнення та недоліки – в умовах становлення нової держави.

Ключові слова: *початкова школа, соціально-економічні умови, Закарпаття, Україна.*

Эффективность деятельности образовательных учреждений зависит от ряда условий: общественно-политических, социально-экономических, культурных, которые определяют общую направленность и стратегию образовательной политики конкретного государства. С обретением Украиной независимости «новое дыхание» получило образование, которое на уровне содержания образования вернулось к истокам украинской народной педагогики, к достижениям европейской и мировой педагогической науки. Вместе с тем ряд сложных социально-экономических факторов, которые сформировались в первом десятилетии независимости Украины, привел к сокращению образовательных учреждений и количества школьников в школах Закарпатья. В статье рассмотрены тенденции деятельности начальных школ – достижения и недостатки – в условиях становления нового государства.

Ключевые слова: *начальная школа, социально-экономические условия, Закарпатье, Украина.*

Fizeshi O.Y. SOCIO-ECONOMIC FACTORS OF THE ACTIVITY OF THE PRIMARY SCHOOLS IN THE TRANSCARPATHTIA (1991–2011 YEARS)

The efficiency of activity of the educational institutions depends on a number of conditions: social and political, socio-economic and cultural. These conditions determine the general orientation and strategy of the educational policy of a particular state. Education has received the so-called “new breath” when Ukraine gained independence. The education at the content level has returned to the origins of Ukrainian folk pedagogy, to the best of European achievements and the world pedagogical science. Together with a number of the complex socio-economic factors which formed in the first decade of Ukraine's independence have led to a reduction of

the educational institutions and the number of pupils in the Transcarpathian schools. In this article the features of the activity of the primary schools are considered. Their achievements and disadvantages in the conditions of the formation of a new state.

Key words: *the primary school, socio-economic factors, the Transcarpathia, Ukraine.*

Постановка проблеми. Знаковою подією в розвитку освіти та шкільництва Закарпаття, як і всієї України, стало проголошення 24 серпня 1991 р. незалежності Української держави, «коли розвиток національної науки і школи стає офіційно-державницьким напрямом. <...> відзначається створенням національної системи освіти з новими структурою і змістом, осмисленням вітчизняних явищ, феноменів, подій, персоналій, відкритих наприкінці попереднього періоду, розкриття проблем національного виховання й національної освіти» [5, с. 65]. Концептуальні засади реформування освіти цього періоду були визначені Державною національною програмою «Освіта» (Україна XXI ст.) (1993), в якій визначено, що пріоритетним завданням у нових умовах є відродження і розбудова національної системи освіти. Також прийнято ряд інших важливих нормативно-законодавчих документів, які визначали діяльність освітніх закладів, у тому числі й початкової школи: Закон України «Про освіту» (1996), Закон України «Про загальну середню освіту» (1999), Національна доктрина розвитку освіти (2002). Ці документи визначали стратегію розвитку освіти України на перспективу, створення системи безперервної освіти та виховання, забезпечення варіативності типів і форм навчальних закладів відповідно до змісту освіти, консолідації зусиль держави та громадськості у формуванні інтелектуального та культурного потенціалу українського народу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У досягненні об'єктивності та інформативності будь-якого історико-педагогічного дослідження велику роль відіграють довідниково-статистичні видання. Оскільки наше дослідження розглядає розвиток початкової школи в контексті соціально-економічних змін, які мали місце протягом перших десятиліть створення незалежної української держави, великого значення набувають праці з історії Закарпаття, в яких комплексно висвітлюються питання політичного устрою, розвитку економічної та соціальної сфери, культури та освіти загалом. До таких праць належить багатотомне видання, яке підготував авторський колектив науковців під керівництвом І. Гранчака «Нариси історії Закарпаття. У III томах» (Ужгород, 2003), яке розглядає загальні тенденції розвитку історії Закарпаття від найдавніших часів до сучасності. Багатий фактаж та аналітику

історії суспільно-політичного, соціально-економічного, культурно-освітнього життя краю, а також мовної та етнічної, демографічної та релігійної політики, здійснюваної в Закарпатті урядами різних держав, містить видання авторського колективу за редакцією М. Вегеша та Ч. Фединець «Закарпаття 1919–2009 років: історія, політика, культура / україномовний варіант українсько-угорського видання» (Ужгород, 2010). Історія освіти та шкільництва Закарпаття кінця XX – початку XXI століття частково розкрита в колективній монографії В. Химинця, П. Стрічика, Б. Качура, М. Талапканича «Освіта Закарпаття» (Ужгород, 2009), в якій в основному йдеться про розвиток загальної освіти, наводяться окремі статистичні дані щодо розвитку різних типів шкіл. Висвітлення історії розвитку освіти та шкільництва Закарпаття в контексті історії української педагогіки знаходимо у працях О. Любара, М. Стельмаховича, Д. Федоренко «Історія української педагогіки» (Київ, 2003), І. Зайченка «Історія педагогіки» (Київ, 2010) тощо.

Разом із тим у вищезазначених наукових працях відсутній узагальнений аналіз наслідків впливу соціально-економічних чинників на формування та розвиток початкових шкіл у Закарпатті періоду 1991–2011 рр., коли відбувалося відродження української національної школи, її переорієнтація за кращими європейськими зразками.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає у визначенні наслідків впливу соціально-економічних чинників на формування мережі освітніх закладів, які забезпечували здобуття початкової освіти в Закарпатті кінця XX – початку XXI ст. в умовах становлення незалежної української держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останнє десятиліття радянського періоду позначилося помітним удосконаленням навчально-виховного процесу, адже саме в цей період активного поширення набули прогресивні ідеї педагогів-новаторів Радянського Союзу. У краї зокрема, як і в Українській РСР загалом, почали створюватися школи та класи з поглибленим вивченням окремих предметів, значна увага приділялася диференційованому навчанню учнів, упровадженню передових інноваційних педагогічних технологій

у навчальний процес. Проте, починаючи з 1990 р., в освітній сфері спостерігається тенденція до занепаду, яка передусім була спровокована економічними факторами, зниженням рівня соціального забезпечення населення, браком бюджетних коштів на утримання закладів культурно-освітньої сфери (наприклад, у 1992–2000 рр. на розвиток і функціонування освіти виділялося 2–2,5% від консолідованого державного бюджету) [6, с. 211]. Вже наприкінці радянського періоду спостерігається зниження темпів розвитку промисловості та сільськогосподарства як у державі загалом, так і в Закарпатській області зокрема. Промисловість області займає провідне місце в економіці і в основному визначає економічне та соціальне становище краю. Відповідно до цього, знизилися надходження до обласного бюджету, скоротилися витрати на освітню сферу, а про надання шефської допомоги загальноосвітнім навчальним закладам області з боку промислових підприємств (що було характерним для радянського періоду) на початку 90-х рр. взагалі не йшлося.

Важливим чинником освітніх трансформацій початкових шкіл Закарпаття періоду незалежності України стало погіршення демографічної ситуації, що призвело до суттєвого скорочення населення. Період інтенсивного скорочення народжуваності розпочався ще в 1988 р. І тривав приблизно впродовж десяти років. Скороченню народжуваності сприяли, на думку Й. Молнара та С. Молнара, такі фактори: по-перше, «Закарпаття та Україна, разом зі всім пострадянським східноєвропейським простором, перебували у стадії демографічного переходу до типу відтворення населення, що характеризується низькою народжуваністю та приблизно нульовим приростом населення, яка в більшій частині Європи вже відбулася (ця стадія характеризується зниженням народжуваності до її стабілізації на рівні 10%)»; по-друге, «природне скорочення народжуваності, пов'язане з суспільним розвитком, було прискорене економічною кризою та викликаним нею падінням життєвого рівня» [3, с. 483].

На нашу думку, на демографічну ситуацію в Закарпатті вплинули також міграційні процеси, які були характерними для населення краю ще в радянський період: «Із марамороських районів із надлишками робочої сили в літній період у Росію та до Східної України відправлялась велика кількість сезонних робітників на сільськогосподарські роботи та будівництва» [3, с. 501]. А через економічну кризу значне скорочення робочих місць, полегшення умов виїзду

та наявність можливостей більше заробляти, багато закарпатців мігрувало за кордон, здебільшого в сусідню Угорщину, Словаччину, Чехію та в інші європейські країни, а також до Росії. Міграційні процеси на початку XXI ст. зумовили появу сімей нового типу – дистантних, в яких батьки, в зв'язку з виїздом на заробітки, передають виховання своїх дітей іншим членам родини (бабусі, дідусеві і т.д.). У Закарпатті, попри відсутність офіційних даних, є велика кількість дистантних сімей, що вимагає від сучасної школи врахування їх специфіки, адже діти з таких родин потребують особливої уваги.

У період незалежності України в Закарпатті спостерігається тенденція до зниження кількості учнів початкових класів та наповнюваності класів (таблиця 1).

Статистичні дані, представлені в таблиці 6.2.1, вказують, що в 1991–1992 н.р. У початкових школах Закарпаття було 82 965 учнів у 4 409 класах, із них: у міських школах навчання здійснювалося в 1 249 класах – 31 355 учнів, а в сільських школах у 3 160 класах навчалось 51 310 учнів [1, арк. 1]. Щодо середньої наповнюваності класів, то загалом по області вона становила близько 18,8 учня в одному класі, а в розрізі міських і сільських шкіл, відповідно, по 25,1 і 16,2 учня. Такі тенденції щодо контингенту учнів спостерігалися і в наступні роки, зокрема: у 1998 р. У 3 751 класі навчалось 77 271 учень; щодо наповнюваності класів початкової школи, то середня наповнюваність становила 20,6 учнів у одному класі, з них: 24,7 – у містах і 19 – у селах. У 1999 р. в 3 748 класах навчалось 75 710 учнів, середня наповнюваність становила 20,2, з них: 24,1 – у містах і 18,7 – у селах.

Якщо до першого класу у 1998 р. вступило 20 558 першокласників, то у 1999 р. – 19 836, що на 4% учнів менше, ніж торік [2, арк. 5–11]. Станом на 2011 р. У 3 537 класах навчалось 60 067 учнів, середня наповнюваність класів початкової школи становить 16,7, з них: 22,3 – у містах і 14,4 – у селах [4, с. 54–55]. Вищенаведені дані засвідчують, що найбільше демографічна та соціальна криза торкнулася сільської місцевості. Порівняна наповнюваність початкових шкіл у містах зумовлювалася процесами урбанізації, які ще з радянських часів були характерними для Закарпатської області. Зменшення кількості дітей школоповинного віку, в свою чергу, призвело до зменшення наповнюваності класів, скорочення паралельних класів, а, отже, і до скорочення потреби у кваліфікованих фахівцях. У 90-х рр. XX ст. між школами в містах Закарпаття велася конкурентна боротьба

Таблиця 1

Статистичні дані щодо кількості учнів та наповнюваності класів у початкових школах

Рік	Кількість учнів початкових шкіл		Кількість класів		Наповнюваність класу					
	різниця		різниця		місто		село		Разом	
						різниця		різниця		різниця
1991	82.965	-7.255	4.409	- 661	25,1	-1	16,2	+2,5	18,8	+1,4
1999	75.710		3748		24,1		18,7		20,2	
2011	60.067	-15.643	3537	- 211	22,3	-1,8	14,4	-4,3	16,7	-3,5

Джерело: [1; 2; 4].

за кожного учня. Вчителі початкових класів уже в травні поточного року відвідували дошкільні навчальні заклади та сім'ї майбутніх першокласників з агітаційною роботою про вступ до першого класу конкретної школи.

Стабілізація діяльності освітніх закладів, зокрема й початкових шкіл, Закарпаття спостерігається після 2001 р., коли стабілізується соціально-економічний розвиток держави, підвищується рівень доброту громадян, а також вирівнюється демографічна ситуація в краї. Зокрема, дослідники історії Закарпаття періоду незалежності України стверджують: «Протягом останніх років відбувається певний приріст виробництва продукції промисловості. Темпи виробництва промислової продукції в області впродовж 2000–2008 рр. майже вдвічі вищі, ніж в Україні.<...>Що ж стосується виробництва продукції сільського господарства, показники за аналізовані роки стабілізувалися, проте рівень виробництва 1990 року... ще не досягнуто» [3, с. 450]. Щодо наслідків занепаду розвитку сільськогосподарської галузі в Закарпатті, то для шкільництва краю це стало передумовою збільшення кількості учнів у міських школах. Зокрема, більшість батьків працевлаштовувалися на підприємства, які переважно розташовувалися у містах і, відповідно, для зручності дітей також віддавали до міських загальноосвітніх шкіл.

У другому десятилітті незалежності України помітно збільшуються бюджетні витрати на сферу освіти, зокрема, вводяться в дію новозбудовані навчальні заклади, добудовуються класні приміщення, збільшуються кошти на ремонт, відновлюють роботу групи продовженого дня, налагоджується гаряче харчування для учнів початкових класів тощо. Зазначимо, що у період з 1999 по 2007 рр. в Закарпатській області було збудовано та введено в експлуатацію 54 школи, серед яких: у Берегівському районі – Бадалівська, Березька, Березувальська, Шомська, Яношівська; у Великоберезнянському – Черногорівська, Забрідська; у Виноградівському районі – Великоком'ятська, Великокопанська, Вербовецька, Вилоцька, Вилоцька № 2, Виноградівська, Нижньоклиновецька, Новосільська, Теківська, Тросницька, Форголанська, Шаланківська, Широцька; в Іршавському районі – Зарічанська; в Міжгірському районі – Верхньобистрянська, Вучківська, Голятинська, Лісковецька, Міжгірська, Новоселицька, Репинська, Синевирська, Тюшківська; в Мукачівському районі – Сернська, Чомонинська; у Перечинському районі – Поляно-Гутянська, Раківська; у Рахівському районі – Косів-

ськополянська, Лужанська, Розтоцька; у Тячівському районі – Кривська; в Ужгородському районі – Геївська, Оноківська, Середнянська, Шишловецька; у Хустському районі – Кошелівська, Хустська тощо [6, с. 212–213]. Позитивною тенденцією є вдосконалення мережі загальноосвітньої школи, до структури якої входила початкова школа. Якщо в 1991–1992 н. р. в області функціонувало 703 загальноосвітні школи, то в 2005–2006 н.р. – 697 шкіл та 31 навчально-виховний комплекс, а у 2011 р. В області функціонує 676 загальноосвітніх закладів, у тому числі 38 навчально-виховних комплексів та 5 приватних закладів освіти. Також поступово у віддалених гірських районах реорганізовувалися початкові школи в дев'ятирічні, а дев'ятирічні школи – у середні та відкривалися нові. Зокрема, якщо у 1991–1992 н.р. В області нарахувалося 226 загальноосвітніх шкіл I–III ступенів, то в 2005–2006 н.р. їх стало 286.

Реорганізація навчально-виховних закладів, їх укрупнення було зумовлене тенденцією зменшення кількості учнів у школах, а також запровадженням цільової державної програми «Шкільний автобус». Наприклад, відділ освіти Мукачівської районної державної адміністрації до щорічного звіту додав таке пояснення: «У 1999–2000 н.р. є зміни в кількості середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладів. Загальне число закладів зменшилось на 2 і становить 74 заклади внаслідок проведеної реорганізації: дві малокомплектні середні школи і ступеня (Ділоцька – 14 учнів, Синяцька – 18 учнів) реорганізовані у початкові класи – філіали Бабичівської та Чинадіївської загальноосвітніх шкіл I–II ступенів» [2, арк. 48]. Такі реорганізації мали місце майже в усіх районах Закарпатської області, проте найбільша кількість їх була у гірських районах.

На початку XXI ст. У Закарпатті розширюється мережа навчально-виховних комплексів «школа – дитячий садок», зокрема у вищенаведеному поясненні також інформується: «Збільшилася кількість шкіл-садків унаслідок створення на базі загальноосвітньої школи I–II ступенів дошкільного закладу в с. Медведівці комплексу «сад-школа I–II ступенів» (87 учнів та одна дошкільна група)» [2, арк. 48]. Тільки у 2005–2006 н.р. поновили роботу 6 таких закладів у містах Ужгород і Мукачево, а також у Берегівському, Іршавському, Свалявському районах. До 2011 р. тенденція до укрупнення та створення закладів нового типу не тільки збереглася, але й інтенсифікувалася. Станом на 1 вересня 2011 р. мережа загальноосвітніх навчальних закладів Закарпатської

області зменшилася на 13, з них на 12 загальноосвітніх шкіл і ступеня та 1 загальноосвітню школу I–III ступенів, що засвідчує про необхідність створення оптимальних умов для здобуття якісної освіти незалежно від місця проживання школярів.

Управлінням освіти і науки Закарпатської обласної адміністрації упродовж 2011–2012 н.р. вивчалось питання забезпечення якості загальної середньої освіти, надання якісних освітніх послуг загальноосвітніми навчальними закладами I–II ступенів, доцільності існування малокомплектних шкіл тощо. Зокрема, на рівні констатації встановлено, що в 2011 р. В області функціонує 106 загальноосвітніх шкіл I–II ступенів із малою наповнюваністю учнів, які працюють у пристосованих умовах, без належних санітарно-гігієнічних умов, необхідної кількості кабінетів та якісного складу педагогічних працівників [4, с. 12–13]. Безумовно, більшість таких закладів потребує реорганізації, але розглядати й здійснювати її варто тільки з урахуванням для кожного конкретного випадку місцевих умов, демографічних, фінансово-економічних, матеріально-технічних, кадрових чинників.

Урядом української держави на підтримку освітніх програм були запроваджені цільові державні програми «Вчитель», «Шкільний автобус», «Обдаровані діти» тощо. Що стосується Закарпатської області, то у 2002 р. розробляється і запроваджується «Програма розвитку освіти Закарпаття на 2003–2012 роки» (рішення Закарпатської обласної ради від 23 грудня 2003 р. № 128), на виконання якої відділи освіти та навчальні заклади Закарпатської області розробили власні програми, які були спрямовані на реалізацію завдань розвитку освіти області. У 2011 р. з обласного бюджету фінансується 11 освітніх програм, серед яких програма «Шкільний автобус» (рішення Закарпатської обласної ради від 23 вересня 2003 р. № 235, зміни – рішення Закарпатської обласної ради від 16 грудня 2010 р. № 54) тощо. Відповідно до вимог програми «Шкільний автобус» та з метою поліпшення організації підвозу учнів сільської місцевості до навчальних закладів за період її дії було придбано за різні джерела фінансування 147 автобусів. Тільки у 2011 р. на виконання програми «Шкільний автобус» витрачено 3,7 млн грн., коштом яких придбано 10 автобусів. Загалом станом на 2011 р. на 147 шкільних автобусах здійснюється підвіз понад 12 000 учнів та 1 000 педагогічних працівників [4, с. 4]. Таким чином, у другому десятилітті розвитку нашої держави ми вже можемо спостерігати поступове покра-

щення ситуації навколо освітніх закладів, їх матеріального забезпечення тощо.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, діяльність початкових шкіл Закарпаття на зламі тисячоліть залежала від соціально-економічних умов, які склалися наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. Демографічна (зниження природного приросту та міграційні процеси) та соціально-економічна кризи, які найбільше торкнулися сільської місцевості. Зменшення кількості дітей школоповинного віку, у свою чергу, призвело до зменшення наповнюваності класів, скорочення паралельних класів і до скорочення потреби в кваліфікованих фахівцях. Разом із тим позитивні зміни спостерігаються після 2001 р., коли відбулося зростання соціально-економічного розвитку держави, рівня доброту громадян та покращення демографічної ситуації в краї, що сприяло збільшенню бюджетних витрат на сферу освіти: будівництво та введення в дію новозбудованих навчальних закладів (у період з 1999 по 2007 рр. в Закарпатській області було збудовано та введено в експлуатацію 54 школи), добудова класних приміщень, збільшення коштів на ремонт тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державний архів Закарпатської області, м. Ужгород, Ф. 165, оп. 6, спр. 1724 (Зведені статистичні звіти денних загальноосвітніх шкіл на початок 1991–1992 навчального року (форма №76-рик)). – 17 арк.
2. Державний архів Закарпатської області, м. Ужгород, Ф. 165, оп. 6, спр. 1926 (Зведені статистичні звіти денних середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладів на початок 1999–2000 навчального року (форма № 76 -РВК)). – 49 арк.
3. Закарпаття 1919–2009 років: історія, політика, культура / україномовний варіант українсько-угорського видання / Під ред. М. Вегеша, Ч. Фединець; [Редколег.: Ю. Остапець, Р. Офіцинський, Л. Сорко, М. Токар, С. Черничко; Відповід. за вип. М. Токар]. – Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2010. – 720 с.
4. Освіта Закарпаття у цифрах і фактах. 2011–2012 н.р.: Інформаційно-аналітичний збірник. – Ужгород: КП «Ужгородська міська друкарня», 2012. – 208 с.
5. Сухомлинська О.В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О.В. Сухомлинська. – К.: А.П.Н., 2003. – 68 с.
6. Химинець В.В., Стрічик П.П., Качур Б.М., Талапканич М.І. Освіта Закарпаття: [Монографія] / В.В. Химинець, П.П. Стрічик, Б.М. Качур, М.І. Талапканич. – Ужгород: Карпати; Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2009. – 464 с.

УДК 37.018.32(477.52)«1920/1930» (091)

ГЕНЕЗИС ДИТЯЧИХ МІСТЕЧОК У 1920–1930 РР.

Штань О.О., аспірант

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

У статті розглядається проблема вивчення такого соціально-педагогічного явища, як дитяча безпритульність у 1920–1930 рр. Проведено аналіз організаційної, господарчої та навчально-виховної діяльності перших дитячих містечок. Здійснено спробу довести, що поява спеціалізованих закладів соціального виховання у досліджуваній період внесла позитивні корективи в подолання явищ безпритульності та бездоглядності дітей.

Ключові слова: *генезис дитячих містечок, безпритульні діти, перші дитячі містечка, 1920–1930 рр.*

В статье рассматривается проблема изучения такого социально-педагогического явления, как детская беспризорность в 1920–1930 гг. Осуществлен анализ организационной, хозяйственной и учебно-воспитательной деятельности первых детских городков. Предпринята попытка доказать, что появление специализированных учреждений социального воспитания в исследуемый период внесло положительные коррективы в преодоление явлений беспризорности и безнадзорности детей.

Ключевые слова: *генезис детских городков, беспризорные дети, первые детские городки, 1920–1930 гг.*

Shtan O.O. GENESIS OF CHILDREN'S TOWNS IN 1920–1930'S

This article deals with the problem of studying such a social and pedagogical phenomenon as a children's homelessness in 1920–1930. The analysis of organizational, economic and educational activities of the first children's towns was carried out. An attempt has been made to prove that the emergence of specialized institutions of social education during the period under review has made positive adjustments to overcoming the phenomena of homelessness and neglect of children.

Key words: *the genesis of children's towns, homeless children, the first children's towns, 1920–1930.*